

วิเคราะห์วิถีชีวิตไทยจากเงื่อนไขแห่งกรรม

โดย

ระพี สาคริก

*****

"กรรม" เป็นคำกล่าวซึ่งมักได้ยินบ่อย ๆ จากปากพระสงฆ์ หรือ อโม่ก็ผู้สูงอายุบางคน ส่วนบุคคลทั่วไป ยืนอยู่อีกด้านหนึ่งมักไม่เข้าใจ และคิดว่าเป็นเรื่องของคนแก่ผู้ซึ่งเข้าวัด คึงนั้นทั้งสองด้านจึงมีแนวโน้มทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อหวังสร้างสรรค์ชีวิตแต่ละคนอย่างจริงจังได้

จากภาพดังกล่าวทำให้มีโอกาสมองเห็นสังกรรมอย่างน้อยสองประการด้วยกันคือ ประการแรกรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม "ไม่ว่าชนกลุ่มไหนย่อมมีสองชั่ว" ประการที่สองจากธรรมชาติของมนุษย์ หากขาดรากฐานซึ่งหยั่งลงลึกซึ่งถึงความจริง ย่อมไม่อาจนำสิ่งต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ได้อย่างดีเยี่ยม เป้าหมาย หรือไม่ก็ไม่แสดงความสนใจเพราะมองไม่เห็นประโยชน์

จากประสบการณ์ชีวิตผู้เขียนทำให้เห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ว่า ภาพรวมของสิ่งทั้งหลายซึ่งอยู่ในสังคมแม้เพียงของไทย หากมีสองด้านเท่านั้นเพราะนั่นอาจเป็นธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป แต่ที่น่าจะถือเป็นเงื่อนไขสร้างปัญหาอย่างสำคัญก็คือ ภาพสองด้านซึ่งแทนที่ตรงกลางจะเชื่อมโยงถึงกันและทำหน้าที่เป็นแกนอันแข็งแรง ช่วยให้อีกด้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสอดคล้องกันได้ กลับกลายเป็นช่องว่างห่างออกจากกันยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างสองด้านซึ่งด้านหนึ่งคือสิ่งที่อยู่บนพื้นฐานธรรมชาติ กับอีกด้านหนึ่งคือสิ่งซึ่งอยู่บนพื้นฐานการจัดการโดยมนุษย์ โดยเฉพาะด้านนี้ถือเป็นสังกรรมที่มีรูปแบบ และไม่เพียงเท่านั้น คนซึ่งอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความหลากหลายยังมีแนวโน้มยึดติดอยู่กับด้านรูปแบบลึกลับซึ่งและกว้างขวางยิ่งขึ้น จึงทำให้มีการสะท้อนพฤติกรรมที่ขัดแย้งกัน เกิดขึ้นภายในรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

จากปัญหาพื้นฐานที่หยิบยกมากล่าว ถ้ามองภาพอย่างรวม ๆ จะพบได้ทุกอย่าง หากมองที่ระบอบราชการ ซึ่งก็อยู่ในด้านการจัดการและมี หุ่มีผล เชื่อมโยงถึงทุกสิ่งจะเห็นภาพได้ชัดเจนมาแล้วทุกยุคสมัยว่า มีช่องว่างห่างจากชีวิตที่ยังคงสัมผัสอยู่กับพื้นดินทั่ว ๆ ไปทั้งในด้านการปฏิบัติและแนวคิด ยิ่งขึ้นไปสู่ระดับสูงก็ยิ่งสะท้อนภาพแนวคิดยึดติดรูปแบบ ค่นชัดยิ่งขึ้น

หากมองการศึกษาในด้านการจัดการก็จะพบกับภาพเดียวกัน ยิ่งอยู่ร่วมพื้นฐานเดียวกันกับราชการก็ยิ่งสะท้อนภาพปัญหาชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ที่หาใช่หมายความว่าถ้าออกมาอยู่นอกระบบราชการแล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาดตัวเองได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจาก เงื่อนไขนี้เป็นสิ่งแฝงอยู่ในรากฐานทั่วไปของสังคม การปรับเปลี่ยนหากกระทำได้จึงเป็นเพียงด้านรูปแบบเท่านั้น เช่นเดียวกันกับความเพียรพยายามของคนกลุ่มหนึ่งที่จะปฏิรูปการเมืองซึ่งจะเห็นได้ชัดว่า มีการเน้นเปลี่ยนแปลงอยู่ในการจัดการเช่นกัน ทำให้คาดการณ์ได้อย่างแน่ชัดว่า ผลที่ปรากฏไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็คงวนเวียนอยู่เพียงเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการจัดการเท่านั้น

ในด้านการจัดการศึกษาและส่งเสริม ศยแพร่ธรรมะ ซึ่งมีพระสงฆ์และวัดอีกทั้งตำราทางศาสนาซึ่งเรียกกันว่าพระคัมภีร์ หากบุคคลผู้มองไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบมากนักก็คงเห็นว่า มีสภาพและลักษณะปัญหาไม่ต่างไปจากด้านคฤหัสถ์ที่ได้กล่าวมาแล้ว คึงได้ยินเสียงสะท้อนปรากฏออกมาจากเสียงชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเป็นครั้งคราวว่า "ภาษาพระฟังไม่รู้เรื่อง" แม้อีกด้านหนึ่งจะมีคนเข้าวัดไปฟังพระเทศน์ซึ่งมักมีการหยิบยกเอาคำบาลีมากล่าวไว้เป็นช่วง ๆ หลายคนมักเข้าไปในสภาพความรู้สึกที่เชื่อว่า การปฏิบัติตามคนอื่นช่วยให้ตนมีความสุข หรือไม่ก็หนีปัญหาชีวิต เข้า ไปอยู่ในอีกมุมหนึ่งซึ่งไม่เหมือนเก่าเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ แทนที่แต่ละคนจะสนใจ เรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตตนอย่างเป็นธรรมชาติ จากรากฐานความรู้สึกนึกคิดอันดีเป็นธรรมชาติในตัวเองอย่างอิสระ เพื่อมุ่งศึกษาวิเคราะห์ค้นหาความจริงอย่างท้าทาย ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากสิ่งที่ผ่านเข้ามาให้มีโอกาสสัมผัสส่วนดีเป็นความจริงทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานความสำเร็จของการเรียนรู้สิ่งอื่น ๆ ก็มีวัตถุประสงค์อีกทั้งเป้าหมายให้หยั่งรู้ถึงความจริงของชีวิตตนเองอันช่วยให้มีโอกาสสานถึงชีวิตอื่นสิ่งอื่น เพื่อหวังการอยู่ร่วมกันและพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างมั่นคงยั่งยืน

แต่ทิศทางการเปลี่ยนแปลงซึ่งเห็นเป็นความจริงในช่วงเวลาที่ผ่านมากลับสะท้อนความสนใจที่มุ่งเน้นไปสู่สิ่งซึ่งปรากฏอยู่นอกตัวตอกใจแต่ละคนกว้างขวางยิ่งขึ้น แม้หวังเรียนรู้ธัมมะก็สะท้อนแนวโน้มนำให้เห็นได้ชัดเจนว่า - จะต้องไปวัดและได้จากพระสงฆ์ ยิ่งหาโอกาสเข้าไปอุปสมบทด้วย ซึ่งสิ่งดังกล่าวหากขาดรากฐานที่กล่าวไว้แล้วย่อมปรากฏความจริงออกมาสองด้านโดยที่มีช่องว่างอยู่ตรงกลางอีกทั้งห่างมากขึ้น จึงมีธรรมชาติที่เปิดโอกาสให้สิ่งแปลกปลอมซึ่งรับมาจากอิทธิพลเจอนไซว์ตุดที่อยู่ภายนอกเข้าไปแอบแฝง ซึ่งในที่สุดย่อมเผยออกมาปรากฏให้ผู้อื่นรู้ - ได้เห็นได้ไม่เร็วก็ช้า อีกทั้งมีผลหวนกลับมาทำลายตัวเองอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ แต่คนลักษณะนี้มักมีธรรมชาติที่หลงโทษคนอื่นสิ่งอื่น ซึ่งหมายถึงว่า ขณะนั้นตัวเองยังเข้าไปถึงจุดปรับเปลี่ยนเพื่อมุ่งสู่อีกทิศทางหนึ่ง จนกว่าจะสามารถสารภาพความจริงได้อย่างอาจหาญ

ดังนั้น "กระแสแห่งกรรม" ซึ่งผู้เขียนรวมทั้งเชื่อว่ายังมีอีกหลายคนกำลังมองเห็นและนำมาเขียนนี้ จึงไม่น่าจะนำไปผูกติดไว้กับรูปแบบ ไม่ว่าด้านพระสงฆ์หรือคฤหัสถ์หากมองเห็น แต่การมุ่งไปเน้นอยู่กับสิ่งดังกล่าวซึ่งเป็นเพียงเปลือกนอกย่อมทำให้ลึกลับไม่ได้ว่า กำลังมีเหตุหาเกิดขึ้นภายในรากฐานคนหนักยิ่งขึ้น เรื่อย ๆ หากมองจากความคิดความเข้าใจของตัวเอง แต่ก็ตระหนักเสมอว่าไม่จำเป็นต้องให้คนอื่นมองเห็นเหมือนคน

จากผลการวิเคราะห์ถึงความจริงภายในภาพรวมของชีวิตเท่าที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ทำให้เชื่อมั่นว่า - "กรรมไม่ใช่เรื่องเหลวไหล ไม่ใช่เรื่องซึ่งนำมาใช้แค่พระสงฆ์และคนแก่ที่เข้าวัด อีกทั้งไม่ใช่เรื่องซึ่งต้องบังคับขู่เข็ญ หรือหลอกล่อให้คนอื่นเชื่อตาม แต่น่าจะหมายถึงเจอนไซว์ที่เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง ขณะที่บุคคลนั้น ๆ ปลดปล่อยมีช่องว่างเกิดขึ้นภายใน อันเป็สิ่งมีเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากความประมาทขาดสติ" หากเชื่อมโยง - อิทธิพลกระแสดังกล่าวมาถึงสังคม สิ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ยังมีลักษณะที่ เป็นความจริง ซึ่งมีการยกพวกฆ่ากันเอง กลางกรุงปรากฏขึ้นในช่วงหลัง ๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า เนื่องจากทั้งสองชีวิตต่างก็เชื่อในอำนาจจากรากฐานตัวเองซึ่งจริง ๆ แล้วเป็นเพียงคนละรูปแบบเท่านั้น

เราจึงน่าจะกล่าวอย่างมั่นใจว่า เจอนไซว์แห่งกรรมที่เข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคนบนพื้นฐานสังคม จึงมีสองด้านเป็นธรรมดาดังช่วงกลางหย่อนยานลงไปเรื่อย ๆ จึงทำให้ไม่อาจรักษาตัวเองให้คงอยู่ได้อย่างสมเหตุสมผล กรรมในรากฐานคนจึงมีเหตุมีผลกำหนดกรรมของสังคมด้วย

อนึ่งสภาพของ เจอนไซว์ที่อยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคนย่อมมีธรรมชาติที่แตกต่างหลากหลาย แม้ปรากฏออกมาเป็นความรู้สึกสัมผัสเยือกเย็นซึ่งมีสังขารที่เชื่อว่า เกิดจากรากฐานซึ่งหยั่งรู้ถึงเหตุ และผลของทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างลึกซึ้งจึงมีอิสระอีกทั้งเปิดกว้าง กับอีกด้านหนึ่งอันได้แก่ภาวะร้อนรน-รุนแรง มีการโต้แย้งกันหนักยิ่งขึ้น และอาจลุกลามไปถึงการทำร้ายซึ่งกันและกัน ซึ่งเชื่อว่าน่าจะเกิดจากภาวะยึดคติทำให้คับแคบและคุณสมบัติตัวเองได้ยาก แม้มีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ย่อมปรากฏออกมาในสภาพคนเขิน โดยมีเหตุอื่นเข้าไปแอบแฝงอยู่ในรากฐาน

ดังเช่นความรู้สึกระหว่างสองขั้วของกลุ่มชนซึ่งมีการแรงต่อต้านเข้าหากัน ที่พบได้ทั่วไปแทบทุกกรณีในสังคมไทยยุคปัจจุบัน แม้ขณะนั้นหากมองมาจากมุมหนึ่งอาจทำให้บางคนรู้สึกได้ว่าฝ่ายหนึ่งผิด-อีกผ่านหนึ่งถูก แต่ก็ก็เป็นเพียงการมองจากรากฐานซึ่งมุ่งทิศทางออกจากตัวเอง ซึ่งน่าจะปรากฏขึ้นบนพื้นฐานอารมณ์ในช่วงนั้นเท่านั้น ครั้นเมื่อ-

เวลาผ่านไปสู่อีกช่วงหนึ่ง ภาพเก่าก็ละลายกลายเป็นภาพใหม่ที่ส่องสว่างบนพื้นฐานเดียวกัน ซึ่งมักได้ยินคำ-
ปรารภจากผู้ใหญ่ในอดีตที่พบปะกันทีละเลาะกันท่านเองว่า "มันก็พอดีกันทั้งสองด้าน" ซึ่งหากคิดลึกลงไปก็ไม่มีใครคิดใคร
ถูก การติดตามเอาเรื่องกันจึงอาจมีต่อมาอีกช่วงหนึ่งเป็นธรรมชาติของคนหนุ่มมาก ส่วนผู้ที่สนใจศึกษาค้นหาความ
จริงโดยไม่ตกเป็นพวกใคร ย่อมมองเห็นโอกาสที่จะซุกคั่นอย่างลึกซึ้ง เพื่อหวังได้ความรู้ไว้ใช้เป็นที่ไรชีวิต

ดังนั้นการมองด้วยพระตนะซึ่งเห็นว่า ทั้งสองฝ่ายต่างก็พอดีกัน ก็คือการถือเอาความเสมอภาคหรือใช้
แนวอนเป็นพื้นฐาน โดยที่เชื่อว่าน่าจะอยู่บนหลักการของการหยั่งรู้ถึงธรรมชาติของมนุษย์" ได้ด้วยตนเอง และ
เห็นได้ว่า ความผิดความถูกซึ่งสะท้อนออกมาจากภาพดังกล่าว เป็นเพียงการยืนยันกันอยู่คนละขั้วบนพื้นฐานความ
หลากหลายของการกระจายแนวความคิดความเชื่ออันเป็นสังขธรรมเท่านั้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระจายความหลากหลายบนพื้นฐานธรรมชาติที่อำนวยความสะดวกสบายรื่นให้แก่ทุกสิ่ง
ทุกอย่าง แม้มีสองขั้วแต่ควรมีกระแสซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพที่เชื่อมโยงถึงกันโดยเกาะซึ่งถือเป็นส่วนใหญ่และทำหน้าที่
เป็นหลักอีกทั้งเป็นพื้นฐานของภาพรวมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข แต่สิ่งซึ่งพบเห็นเป็นความจริงในปัจจุบัน
กลับหาได้เป็นไปตามสมมติฐานดังกล่าว โดยเหตุที่ตรงกลางกลายเป็นส่วนซึ่งหย่อนยานยิ่งขึ้นจนทำให้ทั้งสองขั้ว
ตัวกลับมากกระทบกันเองเป็นช่วง ๆ อีกทั้งรุนแรงยิ่งขึ้น ไม่ว่าในรูปลักษณะใดและมีเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากเรื่อง
ใด บนพื้นฐานความรู้ลึกทั้งสองฝ่ายซึ่งมีการยึดถือพิรศพทกเป็นพื้นฐาน แต่ธรรมชาติของคนที่ตกเข้าไปอยู่ใต้เงอ-
งายเช่นนี้ ต่างฝ่ายต่างก็คิดว่าตนกระทำถูกต้องแล้ว

ในสภาพดังกล่าว ผู้ที่ไม่ยึดติดอยู่กับตัวเองและสิ่งต่าง ๆ ลึกซึ้งนักย่อมเห็นได้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจาก
รากฐานจิตใจคนในสังขมมีเงอแงแห่งกรรมที่กั้นตัวเองแอบแฝงอยู่ จึงไม่อาจมองเห็นวิถีทางซึ่งช่วยชีวิตดำเนิน
ไปได้อย่างปลอดโปร่ง โดยที่อีกด้านหนึ่งเมื่อเกิดภัยขึ้นจากผลารกระทำของตนและพรศพทก ย่อมหาทางออก-
ด้วยสันติวิธีไม่ได้

กรรมซึ่งแฝงอยู่ในรากฐานคนเป็นสิ่งสร้างปัญหาให้บานปลายออกไปเรื่อย ๆ

จากเงอแงที่แฝงอยู่ในรากฐานคนส่วนใหญ่ เป็นสังขธรรมกำหนดให้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในแต่ละเรื่อง
ต้องบานปลายออกไป อีกทั้งเสี่ยงต่อการรยพทกฆ่าฟันกันเองรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งมาถึงบัดนี้เราก็ได้พบกับความจริงแล้ว
ครึ่งแล้วครึ่งเล่า และยังมีโอกาสที่จะรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีกทั้งยังเกิดขึ้นในรูปลักษณะอื่น ๆ กว้างขวางออกไปเรื่อย ๆ
ทั้ง ๆ ที่หากมองจากภายนอกแล้วจะเห็นว่าเป็นคนท้องถื่นเดียวกัน ซึ่งควรถือรากฐานร่วมเป็นหนึ่งเดียวกันได้

เราจึงกล่าวอย่างมั่นใจว่า เงอแงแห่งกรรมที่แท้จริงเป็นสิ่งปรากฏอยู่ในรากฐานคนเอง กำหนดวิถีทาง
ที่ปรากฏผลสนองแก่ตนเอง และสิ้นสุดลงได้เมื่อใดย่อมอยู่ที่ตนเอง คงไม่มีบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น แม้ตนจะเชื่อว่าศักดิ์-
สิทธิ์แค่ไหน สามารถบ่าบักได้อย่างถึงของจริง บุคคลใดคิดว่าตนเข้าไปช่วยแก้ไขให้คนอื่นได้ แท้จริงแล้วก็คือแนว-
คิดความเชื่อที่สื่อแสดงให้รู้ว่า บุคคลผู้นั้นเองยังคงพททกเงอแงแห่งกรรมเข้าไป อย่างน้อยก็ในระดับเดียวกันกับ
ด้านซึ่งกำลังมีปัญหาลู่อยู่ในขณะนั้น ดังนั้นเมื่อนำเอากระแสนพื้นฐานเงอแงจากด้านหนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับ
ว่าจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหานั้นได้ กลับเข้าไปมีส่วนร่วมผูกเงอแงแห่งกรรมให้กระชกแน่นยิ่งขึ้นทั้งสองด้าน

จากภาพเหตุผลดังได้กล่าวแล้ว เราจึงวินิจฉัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า บุคคลผู้มุ่งทิศทางมองคนอื่นและช่วยคนอื่น
ไม่ว่าในประเด็นปัญหาใดก็ตาม แท้จริงแล้วเป็นคนมีเงอแงปัญหาลู่อยู่ในตัวเองด้วย จึงทำให้ตกอยู่ในสภาวะ"ลิม-
มองตัวเอง" จึงมองไม่เห็นปัญหาที่เป็นความจริง และบุคคลผู้ตกอยู่ในสภาวะลิมตัว ย่อมมีแนวโน้มมุ่งแก้ปัญหาลู่ต่าง ๆ
ด้วยวิธีการ เรียกร้องให้กระแสนจากคนอื่นสิ่งอื่นทุกรูปแบบช่วยแก้ไขให้ สดแล้วแต่จะถูกชักนำหรือมีโอกาสสัมผัส
กับสิ่งใดที่เห็นได้เฉพาะหน้า ดังเช่นที่เรียกกันว่า"เชลยอย่างงมงาย" ชีวิตจึงเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อคนอื่นได้ทุกขณะ

จากความจริงซึ่งปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันของแต่ละคนที่อยู่ร่วมกัน "เมื่อค่านึงมีความต้องการสิ่งใด อีกค่านึงย่อมมองเห็นโอกาสที่จะนำสิ่งนั้นมาสนองเพื่อหวังประโยชน์แห่งตน อันถือเป็นธรรมชาติของเงื่อนไขซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานความรู้สึกจากแต่ละค่านึง" ดังนั้นเมื่อค่านึงต้องการบุคคลหรือสิ่งของซึ่งเชื่อว่าน่าจะนำมาใช้บำบัดกรรมแก่ตนได้ ย่อมมีกระแสจากอีกค่านึงที่เห็นเป็นโอกาส นำตนและสิ่งของมากำหนดรูปแบบพฤติกรรมให้สอดคล้องกันกับความรู้สึกของฝ่ายที่ต้องการ ทำให้เกิดการบำบัดกรรมในเชิงธุรกิจ ซึ่งปัจจุบันนี้คู่แข่งแพร่หลายยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ตามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน "เรื่องบุญและกรรม" จากค่านึงคู่เป็นสิ่งซึ่งนำมาผูกพันจนชินปาก แต่บนพื้นฐานที่หลากหลายของแนวคิดความเชื่อก็ยังไม่เพียงเท่านั้น หากเกิดภาวะสับสนอีกทั้งช่องว่างระหว่างชนรุ่นก่อนกับรุ่นหลัง ๆ ซึ่งทั้งห่างออกและหวนกลับมากระทบกระทั่งกันรุนแรงยิ่งขึ้น แทนที่จะเชื่อมโยงความเข้าใจถึงซึ่งกันและกัน ทำให้ต้องเก็บมาคิดค้นหาเหตุผลซึ่งเชื่อว่าน่าจะช่วยให้รู้ถึงความจริงได้อย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามก่อนอื่นคงต้องตระหนักแล้วว่าหากในรากฐานตนเองยังคงสับสน การณ์จะหวังมองได้ถึงสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผลอย่างแท้จริงของกรรมและบุญคงยังเป็นไปไม่ได้

ในกระแสสังคมไทยทุกวันนี้เรายังคงได้ยินจากค่านึงกล่าวว่า "บุญและกรรมเป็นของมีจริง" บางคนยังพูดเสริมต่อไปอีกว่า "ใครไม่เชื่อ-สมเชื่อ" แต่เมื่อมีค่านึงก็ย่อมมีอีกค่านึงจึงมีเสียงสะท้อนมาจากอีกทิศทางหนึ่งทำนองว่า "บุญและกรรมเพิ่ม เรื่องเหลวไหล-ไม่เห็นมีอะไรเป็นตัวเป็นตนปรากฏออกมาให้เชื่อได้อีก" หลักเดียวกันกับที่กล่าวว่า "ถ้าหาว่าคอร์รัปชันก็ต้องมีใบเสร็จรับเงินมาแสดงด้วยจึงจะเชื่อได้อีก"

อนึ่ง ตามสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน หากมีการหยิบยกเอาเรื่อง "บุญและกรรม" มากกล่าว ก็ต่อเมื่อมีแนวโน้มสืบเนื่องมาจาก "การที่ชีวิตบุคคลตกอยู่ในสภาพซึ่งใกล้จะสิ้นหวัง" หรือไม่กี่ "รู้สึกอยากจะให้คนนั้นคนโน้นเป็นอย่างนั้นอย่างโน้นไม่ว่าจะให้หรือไม่ได้ตามที่ตนปรารถนา ดังเช่นที่กล่าวกันว่า เป็นบุญของคนนั้น-เป็นกรรมของคนโน้น" โดยที่เป็นการกล่าวจากความรู้สึกอย่างรวบรัด โดยไม่ยอมคิดวิเคราะห์ค้นหาเหตุผลให้ถึงความจริง เพื่อเก็บไว้ใช้ปรับปรุงคุณภาพในการดำเนินชีวิต

สรุปแล้วก็คือการมองบุญและกรรมเพียงที่คำกล่าวจากปากคนอื่น และเชื่อจากภาวะยึดติดรูปแบบซึ่งสั่งสมเงื่อนไขไว้ในรากฐานตัวเอง ทำให้มองเห็นภาพสับสนจนแทบไม่เหลือแก่นสารพอจะชี้แจงให้ชนรุ่นหลังเข้าใจได้ชัดเจน

ผลแห่งกรรมที่ปรากฏกับวิถีทางชำระล้าง

ดังนั้น ลงได้มีอิทธิพลจากรูปวัตถุเข้าไปแฝงอยู่ในรากฐาน เมื่อได้รับผลกระทบจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมสะท้อนออกมาเป็นพฤติกรรมทำให้ทั้งตัวเองและสังคมต้องสูญเสียสมดุลยิ่งขึ้น ดังที่หลักธรรมได้ชี้ไว้ว่า "บุคคลใดถูกกล่าวหา ถ้าไม่เป็นความจริงย่อมคับได้เป็นธรรมชาติ และไม่ทำให้ตัวเองเสียหายด้วย ส่วนผู้ที่ได้คอยยอมแสดงว่า ตนยังไม่บริสุทธิ์จริงหากยังมีเงื่อนไขแห่งกรรมแฝงอยู่ในรากฐาน และการที่ได้คอยก็มักอ้างเหตุผลว่าตัวเองไม่ได้เป็นตามที่ถูกกล่าวหา จึงส่งผลให้เกิดกระแสต่อความยาวสาวความยืด ส่งผลสะท้อนกลับมากระทบตนเองทำให้สิ่งซึ่งแฝงอยู่ปรากฏออกมาอีกอย่างต่อเนื่อง ดังที่ภาษิตสอนใจในช่วงก่อน ๆ กล่าวว่า "พูดไปสองไพเบี้ย พังแล้วนึ่งเสีย - คำลึงทอง"

เราจึงน่าจะเข้าใจได้ว่า บนพื้นฐานวัฒนธรรมเดียวกัน ที่ไหนมีคนและมีปัญหาลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่อื่น ๆ นอกเหนือจากนั้นย่อมมีปัญหาลักษณะนั้นเช่นกันแม้การมองเรื่อง "บุญและกรรม" ดังจะพบกับคำปรารภที่สารภาพ - ความจริงจากรากฐานตัวเองได้เสมอ ๆ เช่น "เมื่อบุคคลผู้มีเงินมีอำนาจตายลงมักมีศพปรารภว่าสิ้นบุญเสียแล้ว

น่าเสียดายจริง ๆ แต่ครั้งพบว่าคนยากจนคนยากกลับกล่าวว่า "สิ้นกรรมกันเสียที" จากลักษณะความรู้สึกดังกล่าว สะท้อนให้เห็นภาพได้ชัดเจนว่า มีการนำเอาเงื่อนไขในด้านรูปวัตถุมากำหนดบุญและกรรม ท่านเองเดียวกันกับที่มีคำบรรยายเป็นครั้งคราวว่า "สังคมไทยยุคนี้มีการนำวัตถุมาเป็นสิ่งกำหนดความมีเกียรติ"

กับอีกประการหนึ่ง "เมื่อมีใครสักคนกระทำในสิ่งซึ่งคนเห็นว่าไม่เป็นการสมควร แต่จะเข้าไปช่วยแก้ไขอะไร ก็ไม่ได้ จนกระทั่งเกิดผลเสียหายแก่ผู้ที่กระทำลงไปก็มักกล่าวอย่างรวบรัดว่า-เป็นกรรมเก่า" โดยไม่คิดใช้โอกาสนำมาวิเคราะห์ค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด ซึ่งน่าจะมีเหตุปรากฏอยู่ในรากฐานทำให้บุคคลตัวเองมองไม่เห็นโอกาสนำมาคิดเพื่อหวังเรียนรู้หรือทั้งฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้สามารถหยั่งรู้อะไรต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ถ้าลงย้อนตามผู้กล่าวกันว่า "ที่ว่ากรรมเก่านั้นสืบเนื่องมาจากเหตุผลใด" คงได้รับคำตอบง่าย ๆ อีกเช่นกันว่า "ไม่รู้" หรือ "ใครจะไปรู้-ได้" แล้วก็จะกันไปโดยไม่มื่ออะไรจะมาอธิบายอีกต่อไป

ทั้งนี้และทั้งนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะสืบเนื่องมาจากบรรยากาศทั่วไปในสังคม ร่วมกับรูปแบบการจัดการศึกษา และฝักอบรมที่นำเอาเงื่อนไขแห่งกรรมมาถ่ายทอดให้คนรับไว้ อีกทั้งมีการสืบทอดกระแสมาแต่อดีต ทำให้ผู้ที่เกิดมาในช่วงหลัง ๆ มีปรากฏเป็นธรรมชาติอยู่แล้วในรากฐานตนเอง โดยที่กำหนดให้คนในสังคมส่วนใหญ่มีนิสัยรวบรัด แต่ก็เชื่อว่ามีอีกด้านหนึ่งแม้ไม่มากที่มองเรื่องเดียวกันยังคงสามารถเข้าถึงเหตุและผลได้ ทั้งนี้เนื่องจากธรรมชาติได้ให้จิตใจไว้เป็นพื้นฐานและให้สมองไว้เป็นเครื่องมือสำหรับคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ เพื่อค้นหาความจริงสำหรับใช้เป็นความรู้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงยั่งยืน ซึ่งวิถีทางดังกล่าวน่าจะถือเป็นสิ่งควรเน้นความสำคัญของการพัฒนาจากรากฐานตนเอง เพื่อหวังชำระล้างเงื่อนไขแห่งกรรม และหยั่งรู้ได้ถึงสัจธรรมซึ่งธรรมชาติได้มอบให้มาแก่ชีวิตแล้วแต่ เริ่มแรก

ดังนั้น "กรรมเก่า-กรรมใหม่" จึงหาใช่เป็นเรื่องซึ่งแต่ละคนรู้ได้ไม่ถึง หากในรากฐานแต่ละคนมีทิศทางที่-เปิดกว้างและหยั่งลงลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อให้โอกาสพลังธรรมชาติซึ่งมีอยู่แล้วปรากฏออกมาอย่างอิสระ เริ่มจากความสนใจที่จะศึกษาค้นหาความจริงจากทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งผ่านเข้ามาสู่ชีวิตประจำวันให้ตนมีโอกาสสัมผัสบนพื้นฐานการลงปฏิบัติร่วมด้วยอย่างจริงจัง แทนที่จะเน้นอยู่กับการอ้างว่า "ไม่รู้-ไม่เห็น-เพราะไม่มีแบบออกหรือเอกสาร แม้อ้างว่าหาไม่ได้ หรือมีข้อแก้ตัวว่า จะทำได้ก็ต้องมีเงิน หรือมีสิ่งนั้นสิ่งโน้นมาให้ก่อน" ล้วนเป็นเงื่อนไขปิดกั้นตัวเองทั้งสิ้น

กรรมซึ่งเป็นเงื่อนไขแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจย่อมทำให้คนขาดการรู้ตนเอง จึงมีแนวโน้มชอบอ้างสิ่งโน้นสิ่ง-โน้นคนโน้นคนโน้นซึ่งปรากฏอยู่นอกตัวเองทั้งสิ้น ดังนั้นถ้าบุคคลใดแสดงออกจากทิศทางดังกล่าวหากใช้โอกาสสมอง-ย้อนกลับไปน่าจะพบความจริงว่า บุคคลใดกล่าวสาธยายกรรมที่แฝงอยู่ในรากฐานจิตใจตนเองได้ย่อมหมายความว่า เข้าถึงจุดเริ่มวิถีการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีเหตุมีผลชำระล้างกรรมภายในตนเองเป็นธรรมชาติแล้ว ดังนั้นกล่าวได้ว่า "คนเราเกิดมาเพื่อชดใช้กรรม" จึงมีความหมายอย่างลึกซึ้ง ซึ่งหากยังไม่อาจเริ่มต้นปฏิบัติจากรากฐานตนเอง ย่อมยังเข้าไม่ถึง ยิ่งยังคงมุ่งเกาะวัตถุและอำนาจต่อไปย่อมมองเห็นภาพได้ว่ายังหันหลังให้กับทิศทางซึ่งพินำสู่คุณภาพชีวิตที่แท้จริง

ดังนั้น ความหมายของกรรมเก่าไม่ว่าจะมีมาแต่เริ่มเกิดหรือเกิดขึ้นหลังจากที่ชีวิตผ่านพ้นมาแล้วอย่างน้อยแคะ-ไทน หากรากฐานตนเองมีการสั่งสมความรู้จากประสบการณ์ชีวิต โดยที่มุ่งเน้นปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์ต่อสิ่งซึ่งปรากฏ-เป็นสัจธรรมอยู่ในรากฐานอย่างไม่ยอมให้ชีวิตต้องตกเป็นทาสอิทธิพลสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ภายนอก อีกทั้งมีการใช้สมองค้นหาเหตุผลให้ถึงที่สุดอย่างไม่หยุดนิ่ง ย่อมมีโอกาสหยั่งรู้ความจริงของทุกสิ่งทุกอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นกระบวนการชำระล้างกรรมโดยแท้ แม้สิ่งดังกล่าวจะปราศจากตัวตนให้เห็นและสัมผัสได้โดยตรงเช่นรูปวัตถุ ท่านจึงชี้ไว้ชัดเจนว่า "ธรรมเป็นสิ่งที่รู้ได้เฉพาะตน"

พิจารณาการศึกษาร่วมกันจากจุดเกิดและเน้นปฏิบัติจากรากฐานตนเองอย่างอิสระ

หากเพียงนำเอาช่วงเริ่มต้นการเกิดของกายมาใช้เป็นสมมติฐาน เพื่อค้นหาความจริงถึงเงื่อนไขหรือที่-
อาจเรียกว่า "กรรมเก่า" เพื่อหวังว่าน่าจะอธิบายให้มองเห็นภาพซึ่งเข้าใจได้ง่าย ทั้งนี้ที่กายปรากฏเป็นตัว-
เป็นตน ในรากฐานจิตใจก็ย่อมมีกรรมเป็นเงื่อนไขติดมาด้วยแล้ว โดยที่บางคนอาจ เรียกว่าคือความรักความ-
สนใจเริ่มจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นชีวิตมนุษย์ที่เกิดมาหากมองอย่างรวม ๆ ย่อมพบว่ามีเงื่อนไขซึ่งกล่าว
แตกต่างกันไป แต่ธรรมชาติก็กำหนดให้ทุกคนควรมีความรักในเพื่อนมนุษย์เป็นพื้นฐาน เพื่อหวังให้สามารถอยู่ร่วม
กันได้อย่างสงบและมีความสุข

อนึ่ง ใครขอทำความเข้าใจเสียก่อนว่า เราคงไม่นำเอาภาวะจิตใจซึ่งปกติแฝงไว้ด้วยเงื่อนไขแห่งกรรม
มาเปรียบเทียบกับภาชนะที่ใส่น้ำ เนื่องจากภาชนะหากนำเอาสิ่งซึ่งบรรจุไว้ออกหมดแล้วก็ยังคงเหลือตัวภาชนะซึ่ง
เสมือนเป็นเปลือกอยู่ ยิ่งไปกว่านั้นน้ำกับภาชนะก็เป็นคนละส่วน หาใช่ร่างกายกับจิตใจที่มีเหตุมีผลสัมพันธ์ถึงซึ่งกัน
อย่างไม่อาจแยกออกจากกันได้

ดังนั้นหลังจากเงื่อนไขแห่งกรรมซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจมนุษย์ได้รับการชำระล้างออกหมด จึงไม่มี
สิ่งใดเหลืออยู่อีกนอกจากภาวะว่างเปล่า ส่วนร่างกายหากยังอยู่คงทำหน้าที่ต่อไปอย่างอิสระหรือที่ เรียกว่า "รู้เท่า
ทันต่ออิทธิพลจากกายของตนเอง" ทั้งนี้และทั้งนั้น วิธีการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งชำระล้างเงื่อนไขหากหวังความเข้าใจ
ได้ถึงความจริงคงต้องมองทั้งสองด้าน ในเมื่อมนุษย์จำเป็นต้องมีการสัมผัสซึ่งกันและกันเพื่อหวังเรียนรู้ถึงเหตุแห่ง-
กรรมที่ร่วมกันอยู่จากผลการปฏิบัติโดยแต่ละด้านซึ่งสะท้อนกลับมาเป็นปัญหาให้รู้สึก เพื่อค้นหาช่องทางแก้ไขจากราก-
ฐานตัวเอง การทำงานร่วมกันจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญผลมารากฐานจิตใจของทั้งสองฝ่าย ยังมีสภาพแตกต่างระหว่าง
กันและกันในด้านรูปวัตถุและอำนาจยังส่งผลให้มองเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สำหรับด้านที่ยังคงยกว่า หากได้รับโอกาสให้ความรู้สึกนึกคิดเจริญขึ้นบนพื้นฐานความจริงจากรากฐานตน-
เองอย่างอิสระย่อมถือว่าชีวิตตนเองมีความหวัง กับอีกด้านหนึ่งซึ่งพบเองว่าตนเป็นฝ่ายเติบโตขึ้นมาก่อน อีกทั้งรู้-
สำนึกว่า สิ่งที่ผ่านมาบนพื้นฐานการเรียนรู้จากประสบการณ์ ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจในคนรุ่นหลังช่วยให้ตน
มีเมตตาธรรมจากธรรมชาติความรู้สึกรู้จัก จึงเปิดโอกาสให้เจริญเติบโตขึ้นมาบนพื้นฐานแนวความคิดความ เชื่อของแต่ละคน
อย่างอิสระ หรืออาจเรียกว่า "สยออย่างปฏิบัติธรรมซึ่งพัฒนาขึ้นมารากฐานตนเอง ช่วยให้มีโอกาสเข้าถึงธรรม
ไคล่ซึ่งยิ่งขึ้น" ซึ่งชีวิตที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมส่งผลสร้างสรรคความมั่นคงให้แก่ตนเองและสังคมร่วมกันเป็น-
ธรรมชาติ

จากภาพรวมซึ่งมีเหตุและผลหมุนวนอยู่ในกระแสเท่าที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดทำให้อธิบายได้ว่า "พื้นที่ธรรม-
ชาติได้ให้กายมาสู่โลก ย่อมมีเงื่อนไขแห่งกรรมแฝงมาในรากฐานจิตใจด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อหวังให้แต่ละช่วง-
สามารถดำรงอยู่ได้ตามเหตุและผล อีกทั้งมีโอกาสเรียนรู้เพื่อมุ่งปลดปล่อยเงื่อนไขให้เบาบางลงไปเรื่อย ๆ" แต่
ท่ามกลางภาวะหลากหลายอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันก็ย่อมมีสองด้าน อีกทั้งวิถีชีวิตแต่ละคนย่อมต้องหมุน
วนเป็นวัฏจักร ดังนั้นแต่ละคนที่เกิดมาและอยู่ในด้านที่ยังเข้าใจไม่ถึง จึงคงเพิ่มพูนเงื่อนไขแห่งกรรมในรากฐาน
ตนเองให้หนาแน่นมากขึ้นจนกว่าจะถึงจุดอันเป็นที่สุด ซึ่ง ณ จุดนี้ย่อมกำหนดโดยเหตุและผลบนพื้นฐานธรรมชาติเอง

หากมองจากอีกทิศทางหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า "เมื่อมีจิตใจซึ่งแฝงไว้ด้วยเงื่อนไขแล้ว ก็ย่อมต้องมีกายเป็นพื้น
ฐานรองรับ เพื่อความสมบูรณ์ของชีวิตตามแบบฉบับอันควรถือเป็นธรรมชาติของมนุษย์" แต่การที่หยาบยกมามองทั้ง
สองด้านก็หาใช่ว่าควรเน้นความสำคัญอยู่เพียงด้านใดด้านหนึ่ง หากซึ้งถึงภาพซึ่งฝึกให้แต่ละคนสามารถคิดได้อย่าง-
อิสระ อีกทั้งรู้ว่าหากจะนำใช้ประโยชน์ได้อย่างมีเหตุผล เมื่อใดควรมองจากด้านไหนสู่อีกด้านหนึ่ง เพื่อเสริม-
สร้างรากฐานชีวิตตนเองให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม สาระอันควรให้ความสนใจอย่างจริงจังน่าจะ ได้แก่ "แนวโน้มนำการเปลี่ยนแปลงของภาวะ
เจือปนซึ่งแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง" อันเป็นสิ่งที่สำรวจพบได้จากความรู้สึกอีกทั้งพฤติกรรมซึ่งคนแสดงออก
อย่างเป็นทางการเนื่องจากคุณสมบัติตัวเองไม่ได้ในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมา-ในขณะที่ได้รับผลกระทบจากภายนอก
แต่การที่จะเข้าถึงจุดนี้ได้คงต้อง เริ่มต้นด้วยการฝึกทบทวนตัวเองและเปิดใจที่จะสารภาพความจริงให้ได้ก่อนอื่น

สังขรณ์เอง หากนำมาวิเคราะห์คราะห้บนพื้นฐานความรู้ความเข้าใจธรรมชาติของชีวิตคนย่อมรู้ได้ว่า
เจือปนแห่งกรรมซึ่งเข้าไปแฝงอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคน สืบเนื่องมาจากการที่ชีวิตมีโอกาสสัมผัสอิทธิพลจาก
รูปวัตถุ ซึ่งปรากฏหลากหลายอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันมาแต่อดีตอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อมาถึงจุดหนึ่งแม้แต่ละคนจะ-
สามารถรู้ได้เร็วช้าต่างกัน ย่อมมีผลสู่อีกทิศทางหนึ่งคือ ชำระล้างเจือปนที่มีอยู่แล้วให้เบาบางลงไปตามเหตุ-
และผล

สังขรณ์ของวัฏจักรการสืบทอดกรรมแห่งกรรม

จากเหตุผลซึ่งกล่าวมาแล้วทั้งหมด น่าจะถือเป็นพื้นฐานแนวคิดความเชื่อที่ว่า "มนุษย์แต่ละชีวิตถือชาติกำเนิด
สืบเนื่องมาจากสิ่งซึ่งเป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกัน เสมือนห่วงที่คล้องกันไว้เป็นช่วง ๆ ภายในสายโซ่ก่อนการเกิด
มาเบียดเบียนชาติ โดยถือเอาสมมูลระหว่างวัฏจักรการเกิดการสูญของกายกับเจือปนแห่งกรรมซึ่งแฝงอยู่ในราก
ฐานจิตใจเป็นหลักในการวิเคราะห์" และยังสามารถสานเหตุและผลต่อไปอีกได้ว่า หากเจือปนแห่งกรรมสามารถ
กับตัวเองหมด ก็คงไม่เหลือสิ่งซึ่งเป็นเหตุ ให้กายโดยธรรมชาติย่อมขาดจิตใจไม่ได้ หวนกลับมาอีก "อย่างไรก็
ตาม การณ์จะเข้าใจสิ่งดังกล่าวแล้วได้ คงต้องมองเห็นได้ชัดเจนจากรากฐานตัวเองว่า กายกับจิตใจต่างก็มี
พื้นฐานที่อิสระโดยแท้"

บุคคลใดที่ยังเห็นแก่ตัว จึงมีแนวโน้มนำเอาทั้งกายและจิตตนเองมาผูกติดกันไว้ทำให้ไม่อาจมองเห็นสัง-
ขรณ์ดังกล่าวแล้วได้ นอกจากเมื่อเกิดเรื่องราวมากระทบทำให้รู้สึกเดือดร้อนมาก เชื่ออย่างลม ๆ แล้ง ๆ ตาม
คำพูดของคนอื่นไปเรื่อย ๆ เพื่อบำบัดความทุกข์ในตัวเองไปชั่วครั้งชั่วคราว ในประเด็นนี้เราจึงสรุปได้ว่า "เรื่อง-
เดียวกัน การณ์จะเชื่ออย่างมีเหตุผลหรือเชื่ออย่างมงายย่อมขึ้นอยู่กับตัวเอง แต่บุคคลผู้ยึดติดย่อมมีธรรมชาติ-
ของแนวโน้มนำมองไปยังเรื่องราวที่อยู่นอกตน"

อนึ่ง เราควรทำความเข้าใจกับแนวคิดความเชื่อที่มักนำมากล่าวกันว่า "กรรมย่อมชำระล้างด้วยกรรม"
ซึ่งบุคคลผู้มีเจือปนแห่งกรรมฝังแน่นอยู่ในรากฐานมักมีแนวโน้มนำเอาด้านรูปวัตถุมาเป็นสิ่งกำหนด แต่จริง ๆ-
แล้วน่าจะเห็นได้ว่า สิ่งที่น่ามากล่าวน่าจะสะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงของเจือปนซึ่งแฝงอยู่ในรากฐาน
อีกทั้งวิถีทางเป็นวัฏจักรดังเช่นที่กล่าวกันว่า "ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เมื่อมีการผูกก็ย่อมมีการ-
แก้เป็นสังขรณ์อยู่ในตัวเอง" หลักเดียวกันกับสองด้านของกงล้อซึ่งแม้จะมีแกนกลางเป็นหนึ่งเดียว แต่หากมองที่
รอบนอกจะพบว่ามีการหมุนวนที่ทิศทางอย่างสอดคล้องกันระหว่างสองด้าน

เราจึงน่าจะรู้ด้วยเหตุผลว่า "ชาติกำเนิดของแต่ละชีวิต มีการเกิดขึ้นและดับสูญไปอย่างอิสระ" เจือปน
แห่งกรรมจึงไม่ได้ผูกติดอยู่กับด้านที่เป็นรูปแบบ ดังเช่นเป็นเพราะไปทำร้ายชีวิตด้วยรูปแบบนั้น ตัวเองจึงต้องถูก
ทำร้ายด้วยรูปแบบเดียวกัน "ดังนั้นวิธีสอนซึ่งนำเอาอุปสมถะมาเป็นเครื่องมือสื่อความเข้าใจอย่างปราศจากการ
ลงลึกถึงเหตุและผลที่เกิดจากการรู้แจ้งเห็นจริงแล้ว ย่อมสร้างเจือปนแห่งกรรมในรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้นไปอีก"จริง ๆ
แล้วการนำอุปสมถะมาใช้เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในด้านนามธรรม และใช้ลักษณะการถ่ายทอดที่-
เรียกกันว่า "ทิศทางเดียว" ด้วย ย่อมก่อให้เกิดภาวะสับสนจนอาจทำให้เข้าใจความหมายของกรรมสนองกรรมว่า
คือ "ความพยายาม-อาชวาทซึ่งต้องชดใช้ด้วยการแก้กัน โดยที่เชื่อว่าคือการชำระล้างกรรม" ดังจะพบเห็นกันได้-
เสมอ ๆ

ทั้ง ๆ ที่หลักธรรมได้ชี้ไว้ให้รู้จักแผ่เมตตาและให้อภัยกัน แต่สิ่งดังกล่าวก็เป็นเพียงการชี้แนะที่มาจากภายนอก หากจะให้เป็นอย่างจริงจัง ตัวเองต้องมีรากฐานที่เข้าใจกันด้วยตนเองได้อย่างลึกซึ้ง และบนพื้นฐานการปฏิบัติดังกล่าวในอีกด้านหนึ่งย่อมมีผลสร้างจิตสำนึกและมีแนวโน้มชำระล้างเงื่อนไขแห่งกรรมภายในรากฐานตนเองให้เบาบางลงด้วย ดังนั้นโดยหลักเดียวกันจึงไม่น่าจะมองและเข้าใจเรื่องกรรมในลักษณะที่เป็นหนี้สิน หากนำเอาภาพรวมดังกล่าวมาสรุปคงกล่าวได้ว่า "คือหลักการพัฒนาคุณภาพคนโดยแท้"

ดังนั้น คำสอนซึ่งมีการหยิบยกเอาด้านที่เป็นรูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงใฝ่ทำนองอุปมาอุปไมยเพื่อใช้เป็นสื่อให้เข้าใจถึงสิ่งซึ่งเป็นนามธรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่การนำมากล่าวย้ำบ่อย ๆ โดยขาดการนำปฏิบัติเพื่อให้สามารถหยั่งรู้ได้ถึงความจริงซึ่งแต่ละคนควรเข้าถึงด้วยตนเอง ร่วมกับการสอนซึ่งมีลักษณะเน้นอยู่กับด้านรูปแบบบอกจากตัวผู้สอนทิศทางเดียว ย่อมมีแนวโน้มทำให้แนวความคิดความเชื่อของผู้รับ ยึดติดรูปแบบลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งจะพบเห็นได้ในกระแสการศึกษามากกว่าคฤหัสถ์หรือสงฆ์

พฤติกรรมรูปแบบดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดภาวะปิดกั้นตัวเองขึ้นในรากฐาน อีกทั้งมีส่วนร่วมถ่ายทอดเงื่อนไขแห่งกรรมทำลายอิสรภาพในการคิดและหยั่งรู้ถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ หากกลับสร้างช่องว่าง - ระหว่างชนรุ่นก่อนกับรุ่นหลัง อีกทั้งรุ่นเดียวกันซึ่งมีสองชั่วอายุแล้วให้ห่างออกจากกันยิ่งขึ้น ดังนั้นช่องว่างที่มองเห็นได้จากทุก เรื่องซึ่งนับวันยิ่งห่างออกไปเรื่อย ๆ และคนรุ่นหลังก็ถือเป็นอนาคตของสังคม ในขณะที่รูปแบบบนพื้นฐานวัฒนธรรมต่างถิ่นก็แผ่เข้ามาในกระแสการเปลี่ยนแปลงของรูปวัตถุ จึงมีโอกาสแทรกตัวเข้าสู่ช่องว่างได้อย่างสะดวก

การนั่งหลับตากำหนดจิตตัวเองแล้วบอกว่ามองเห็นชาติก่อน ความเป็นไปได้อย่างน้อยสองประการคือ ประการแรกเป็นเพราะเงื่อนไขแห่งกรรมซึ่งแผ่อยู่แล้วในรากฐานสร้างภาพขึ้นมาบนพื้นฐานความเชื่อจึงไม่ใช่ของจริง กับอีกประการหนึ่งเป็นเพราะความอยากที่จะนำออกมาเสนอให้คนอื่น เชื่อถือเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งภาพเช่นนั้นนอกจากไม่ช่วยให้เหตุแห่งกรรมได้รับการชำระล้างยังทำให้พอกพูนยิ่งขึ้น เพราะเมื่อทำให้คนอื่นยึดติดตัวเองก็ย่อมเพิ่มพูนภาวะยึดติดด้วย ตามกฎแห่งกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

ในอีกด้านหนึ่ง หากนั่งหลับตากำหนดสติจริง ๆ โดยที่ไม่คิดอย่างเป็นอย่างนั้นอยากได้อย่างโน้น แล้วยากหลีกเลี่ยงความทุกข์ แต่มุ่งพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งซึ่งอยู่ในกระแสชีวิตตัวเองเท่าที่ความรู้สึกผ่านพ้นมาแล้วในแต่ละช่วง ร่วมด้วยการสำรวจกายตนให้มองเห็นถึงแก่นแท้ซึ่งเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกัน ย่อมช่วยให้หยั่งรู้ได้ถึงเหตุแห่งกรรมที่อยู่ในรากฐานตัวเอง กับอีกด้านหนึ่งเมื่อมีโอกาสแสดงออกย่อมกล้ายอมรับความจริงได้ทุกเรื่อง เมื่อภายในรากฐานสามารถหยั่งรู้ได้ถึงความจริงและมีโอกาสชำระล้างเงื่อนไขแห่งกรรมในตัวเองได้อยู่แล้ว และมาถึงขั้นนี้คงสามารถปฏิบัติได้อย่างอิสระแม้ไม่ต้องนั่งหลับตา

อนึ่ง การที่กระบวนกรจะเข้าไปปรากฏอยู่ในระบบชีวิตแต่ละคนมากน้อยและเร็วช้าแค่ไหน ย่อมเป็นไปตามพื้นฐานธรรมชาติของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน หากมุ่งปฏิบัติจากความรักความสนใจจริง โดยไม่นำเอาความรู้สึกอยากได้เข้าไปเป็นตัวนำซึ่งเป็นการเพิ่มพูนเงื่อนไขแห่งกรรมอย่างไม่รู้สึกล ย่อมก้าวไปได้ตามเหตุและผล หรืออาจกล่าวได้ว่า ทุกคนมีอยู่แล้วในตัวเองเป็นธรรมชาติ เพียงละลดความอยาก สิ่งซึ่งเป็นของจริงย่อมปรากฏได้อย่างเป็นธรรมชาติจากรากฐานตัวเอง

ธรรมชาติของจิตใจกับอิทธิพลจากรูปวัตถุ

กระแสอิทธิพลจากรูปวัตถุซึ่งเข้าไปแผ่เป็นเงื่อนไขแห่งกรรมอยู่ในรากฐานจิตใจคนแม้เพียงในกรอบของสังคมไทย ก็สะท้อนพฤติกรรมให้เห็นภาพได้หลายรูปลักษณะ บ้างก็นำเอาทรัพย์สินเงินทองอันเป็นปัจจัยทาง-

วัตถุประสงค์มาแจกจ่ายให้คนนั้นคนโน้นแม่แก่พระสงฆ์ หรือไม่กี่แลกเปลี่ยน โดยที่หวังเปิดทางสร้างกระแสวัตถุสืบทอดไปอีก โดยที่เชื่อว่าจะมีผลชำระล้างกรรมให้แก่ตนบ้าง เชื่อว่าคือการสร้างบุญกรรมไว้สำหรับใช้ให้ตัวเองได้มาซึ่งรูป-วัตถุเพิ่มขึ้นกว่าเก่าแม่หวังไกลไปถึงชาติหน้าบ้าง

อันที่จริงแล้วสังขารมกก็ได้ชี้ไว้ชัดเจนว่า กระแสใดก็ตามที่มีอิทธิพลวัตถุเป็นพื้นฐาน เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมหยุด-ได้ยาก จนกว่าจะต้องพบกับความวิบาก ซึ่งสิ่งที่กล่าวมานี้ก็คือกระบวนการสืบสอกระแสแห่งกรรมซึ่งปรากฏเป็น-ธรรมชาติดูอยู่ในรากฐานแต่ละคนโดยแท้ ในเมื่อสิ่งที่มีเหตุมีผลชำระล้างกรรมยิ่งไม่ถึงจังหวัดเหมาะจะเกิดยอม-เปิดโอกาสให้ด้าน เค็มค้ำเนินต่อไปอีกทั้งรุนแรงยิ่งขึ้น

การศึกษาค้นคว้าเพื่อหวังหยั่งรู้อะไรซึ่งเป็นเหตุเป็นผล ที่เป็นความจริงปรากฏอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของชีวิตประจำวัน เริ่มจากตัวเอง จึงเป็นสิ่งทำหายอย่างยิ่งสำหรับชนรุ่นปัจจุบันซึ่งกำลังเผชิญกับปัญหา-หนักหน่วงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มต้นรู้สึกได้แล้วซึ่งกระตุ้นให้เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ไข อีกทั้งสืบสานสิ่งคมมุ่งสู่นาคที่สร้างสรรค์อย่างแท้จริง กับอีกด้านหนึ่งก็ไม่ประสงค์จะเห็นสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันสร้าง กระแสซึ่งก่อให้เกิดผลทำลายตัวเองชัดเจนนยิ่งขึ้น

โดยสมมติฐาน วิถีการเปลี่ยนแปลงของชีวิตแต่ละคนผู้ที่อายุชั้ยผ่านพันมานาน น่าจะมีประสบการณ์ช่วยให้ รากฐานความรู้สึกนึก ได้รับการปรับเปลี่ยนอย่างสอดคล้องกันกับสังขารแล้วคือ มีความสุขุมลึกซึ้งและกว้างไกล ยิ่งขึ้น แต่จากภาพที่พบได้ในสังคมปัจจุบันกลับสะท้อนออกมาด้วยคำพูดค่อนข้างเลื่อนลอยจากทั้งสองด้านว่า "บุญ-และกรรมเป็นเรื่องไร้สาระ" หรือไม่กี่ "บุญและกรรมเป็นเรื่องจริง" และอาจมีการชักตัวอย่างออกมาในลักษณะ ที่เป็นรูปแบบ เช่น "คนที่ทำอย่างนั้นจะต้องได้ อย่างนี้" แต่ไม่อธิบายให้ชนรุ่นหลังรู้และมองเห็นเหตุและผลที่เชื่อมโยงถึงกันได้ บางรายใช้วิธีการนำเอากรณีชีวิตบางคนได้รับผลกระทบจากปัญหาหนึ่งมากกล่าวในทำนองว่า "เพราะไปทำกับชีวิตอื่นด้วยรูปแบบอย่างนั้น คนจึงต้องได้รับผลด้วยรูปแบบเดียวกัน" ซึ่งการนำเอาด้านรูปแบบ-เดียวกันมาผูกติดไว้ทั้งสองด้าน ย่อมทำให้ผู้มีโอกาสสัมผัสซึ่งรากฐานตัวเองขาดความลึกซึ้งพอ ต้องรับเอาอิทธิพล รูปแบบ เข้าไปทำให้รากฐานตัวเองยึดติดหนักขึ้น

อนึ่ง ในวิถีการเปลี่ยนแปลงของชีวิตมนุษย์แต่ละคนน่าจะสะท้อนให้เห็นภาพได้ว่า "ชนวิถีทางของการเจริญ-เติบโตโดยที่มีการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต หากเด่นชัดอยู่กับการนำเอาสิ่งซึ่งปรากฏจากรากฐานตนเองมานำ-ปฏิบัติอย่างอิสระและมั่นคงอยู่ได้ โดยอีกด้านหนึ่งมีผู้ใหญ่ที่อยู่เหนือ สามารถเข้าใจและมีเมตตาธรรม ย่อมช่วยให้ เข้าใจถึงความหมายของบุญและกรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น" หรือหากมองสู่อีกด้านหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า "หากมุ่งปลด-เพื่อหวังผลกระทบจากปัญหาจริงท่ามกลางความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์ เพื่อหวังปลดเปลื้องภาวะยึดติดออกสู่-อิสระภาพอย่างสอดคล้องกันกับการเจริญวัยและร่างกาย ย่อมมีผลชำระล้างกรรมอีกทั้งนำสู่ประโยชน์สุขของสังคม

บนพื้นฐานวิถีชีวิตดังได้กล่าวแล้วน่าจะช่วยให้เห็นได้ชัดเจนว่า "เงื่อนไขแห่งกรรมที่ปรากฏอยู่ในรากฐาน ตัวเองเป็นสิ่งทำให้เกิดทุกข์ และการชำระล้างออกได้ย่อมนำสู่ความสุขและความสงบเย็นได้อย่างแท้จริง"

หากบุคคลใดซึ่งชีวิตเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่มีการเจริญยิ่งขึ้นด้วยคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมมีธรรมชาติที่ส่งกระแส ช่วยให้ผู้คล้อยโดยเฉพาะชนรุ่นหลังผู้มีโอกาสสัมผัสไม่ว่าด้วยสื่อรูปแบบใด แม้อาจไม่เคยมีการรู้จักกันเป็นส่วนตัว บังเกิดความอบอุ่นและใช้เป็นที่พึ่งทางใจได้ไม่ว่ามากหรือน้อย และหากด้านหนึ่งยังคงชัดเจนอยู่ อีกด้านหนึ่งก็ย่อม ยิ่งมีความมั่นใจเด่นชัดยิ่งขึ้น ด้วยระบบและวิถีทางดังกล่าวจึงทำให้เยาวชนซึ่งชีวิตยังค้อยโอกาสกว่า มีการพัฒนา ตนเองได้อย่างถึงรากฐานจริง

คั้งที่หลักธรรมได้ชี้ไว้ว่า "มนุษย์เกิดมาเพื่อชคใช้กรรม" คงขอล่าว่า การณ์จะบรรลุผลตามเป้าหมาย ซึ่งธรรมชาติได้กำหนดวิถีทางไว้อย่างชัดเจน แต่ละคนน่าจะมีความซื่อสัตย์ต่อกฎเกณฑ์ ที่ธรรมชาติได้กำหนดไว้

หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การซื้อตั๋ยคือสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเอง" โดยไม่ใช่ไว้เขวจนถึงนำไปยึดติดอยู่กับอิทธิพลวัตถุและอามิสซึ่งปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้การปฏิบัติในขณะที่ดำรงชีวิตมีความเหมาะสมด้วยเหตุและผล

การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีเหตุผล

หากชีวิตแต่ละคนผู้เกิดมาแล้ว มีการเติบโตขึ้นบนพื้นฐานที่มุ่งปฏิบัติอย่างมั่นคงอยู่กับสังขารซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานตนเอง โดยที่เชื่อมั่นว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างมีเหตุผลเชื่อมโยงถึงกันคั่ง เช่นห่วงซึ่งคล้องกันและกันเป็นสายโซ่" และไม่รู้สึกรอคอยจากผลกระทบซึ่งเกิดจากปัญหาต่าง ๆ ทั้งหนักและเบา อีกทั้งมีรูปลักษณะอย่างหลากหลาย หากรู้สึกว่าเป็นทุกข์ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งแก่ชีวิตตนเอง ซึ่งช่วยยกระดับความรู้สึกรู้จักคิดให้สามารถรู้เท่าทันต่อปัญหาที่จะตามมาในอนาคต หรืออีกนัยหนึ่งคือ "วิถีทางนำสู่การรู้ธรรมะลึกซึ้งยิ่งขึ้น"

สิ่งดังกล่าวแล้วมิใช่หรือที่ควรจะถือว่าคือสังขารซึ่งธรรมชาติได้กำหนดมาให้ สำหรับใช้ชำระล้างเงื่อนโซ่แห่งกรรมซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคนเป็นปฐมเหตุแม้กรรมที่มีมาแต่กำเนิด ให้มุ่งสู่วิถีทางซึ่งพึงหมกไปได้ไม่ว่านานเร็วช้าแค่ไหน และเมื่อกรรมได้รับการชำระล้างให้เบาบางลงบุญที่ย่อมปรากฏขึ้นมาแทนเป็นธรรมชาติหรืออีกนัยหนึ่ง "บุญก็คือภาวะว่างเปล่าภายในรากฐานจิตใจ อันหึงนำความรู้สึกรู้จักคิดสู่สรีรภาพ ซึ่งช่วยให้มองเห็นทุกสภาพชีวิตและทุกสิ่งอย่างถึงธรรมะและไม่ทำให้บังเกิดทุกข์"

ส่วนการแสดงออก เช่นให้สิ่งนั้นสิ่งโน้นแก่ผู้อื่นแม้พระสงฆ์ หากในอีกด้านหนึ่งตัวเองยังคงสั่งสมเงื่อนโซ่แห่งกรรมให้พอกพูนยิ่งขึ้นต่อไปย่อมทำให้เข้าใจได้ว่า การทำบุญดังกล่าวเป็นเพียงหวังสร้างเปลือกนอกไว้โดยที่ตนเชื่อว่าน่าจะมีคุ้มครองปกป้องสิ่งซึ่งเป็นผลแห่งกรรมที่ตนทำไว้ให้ดำเนินต่อไปได้ ซึ่งในกรณีนี้จึงกล่าวได้ว่า - ตัวเองนั้นแหละที่พึงต้องได้รับผลซึ่งหนักยิ่งขึ้นในอนาคต และยิ่งล่าช้าเท่าใดก็ยิ่งหนักมากขึ้นไปอีก

อนึ่ง ใครขอหยิบยกกรณีที่มีการแสดงออกจากรากฐานแนวคิดคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งนำมาใช้พิจารณาแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันซึ่งกล่าวว่า "เราได้ใช้ธรรมชาติสร้างความร่ำรวยกันมามากแล้ว จึงขอให้แบ่งปันกลับไปรักษาผลธรรมชาติกันบ้าง" แทนที่จะคิดถึงอีกด้านหนึ่งซึ่งอยู่บนพื้นฐานธรรมชาติดั้งเดิมที่ว่า "เราควรใจจะลดความอยากร่ำรวยลงไปเสียบ้าง เพื่อให้โอกาสธรรมชาติได้รักษาผลตัวเองอย่างอิสระ" เราจึงพบกับความจริงจากอีกมุมหนึ่งว่า นอกจากแนวคิดที่นำมากล่าวจะไม่ช่วยแก้ไขปัญหาคิดแล้ว มนุษย์ก็ยังคงทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

"เงื่อนโซ่แห่งกรรม ลงได้เข้าไปแฝงเป็นธรรมชาติอยู่ในรากฐานจิตใจบุคคลโลกกลมโลก ย่อมทำให้ไม่อาจรู้ตนเอง จึงไม่สามารถหยั่งรู้ได้ถึงความจริงของบุคคลอื่นสิ่งอื่น โดยเฉพาะบุคคลซึ่งชีวิตตกอยู่ในอิทธิพลจากกฎวัตถุจนถึงขั้นเกินเหตุและผล" และเมื่อมีโอกาสสะท้อนกลับออกมาปรากฏเป็นพฤติกรรมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หากมีกระแสจากอีกด้านหนึ่งซึ่งสอดคล้องกันก็จะรู้สึกเห่อเหิมยิ่งขึ้น แต่ถ้าขัดแย้งกันกับเงื่อนโซ่ซึ่งตนมีอยู่ในรากฐานก็จะแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบ ยิ่งรุนแรงยิ่งแสดงให้อ่านได้ว่าตนเกิดทุกข์หนัก

อย่างไรก็ตาม ในกรณีเกิดทุกข์ หากยังมีรากฐานมั่นคงอยู่กับสังขารในตัวเองเด่นชัดพอสมควร ย่อมมีเหตุผลชำระล้างเงื่อนโซ่แห่งกรรมในตนเองให้เบาบางลงได้ไม่มากนักน้อย ท่านจึงกล่าวไว้ว่า "คำขมเปรียบเสมือนยาพิษ ส่วนคำดีเปรียบเสมือนยาวิเศษ" ดังที่บางคนผู้ซึ่งชีวิตผ่านการเผชิญปัญหามามากพอสมควรกล่าวว่า "คนได้รับสิ่งที่มีคุณค่าอย่างมากมาย" แต่มักกล่าวทิ้งไว้แค่นั้น อาจเป็นเพราะรู้สึกว่าสิ่งดังกล่าวมีสภาพเป็นนามธรรมและรู้ได้เฉพาะตัว

จึงเชื่อมั่นว่า บุคคลผู้รู้ผู้เข้าใจถึงและยอมรับความจริงได้นั้น ภายในรากฐานจิตใจย่อมมีสภาพที่เย็นฉ่ำและมี

เมตตากรมอยู่ในนิสัย กับอีกด้านหนึ่งย่อมมีแนวโน้มนำไปปฏิบัติต่อเยาวชนและผู้สูงอายุทั้งชีวิตซึ่งยังคงอาศัยโอกาสในลักษณะที่ให้ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต อีกทั้งรู้ภัยในความผิดพลาดหากเกิดขึ้น และพร้อมที่จะให้กำลังใจด้วยความรู้สึกอันบริสุทธิ์

ซึ่งบุคคลผู้มีความสมบัติดังกล่าว ควรได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้และผู้เห็นวิถีทางที่สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอย่างถึงรากฐาน อีกทั้งสามารถกำหนดวิธีการเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างสรรค์อย่างแท้จริงให้กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นลูกหลานตัวเองหรือเยาวชนทั่วไปรวมถึงผู้สูงอายุให้อำนาจและความรับผิดชอบ เพื่อหวังให้พัฒนาขึ้นมาจากพื้นฐานอันเป็นสัจธรรมของแต่ละคน ซึ่งน่าจะมีวิถีทางนำสู่ความสำเร็จทั้งแก่ตนเองและสังคมด้วย

ระหว่างร่างกายกับจิตใจและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมรากฐานให้หยั่งลงลึกซึ่ง

ในเมื่อพื้นฐานชีวิตมนุษย์แต่ละคนมีร่างกายกับจิตใจและมีเงื่อนไขจากสิ่งแวดล้อมเข้าไปร่วมอยู่ด้วย เมื่อมีการแสดงออกมาปรากฏเป็นพฤติกรรม กระบวนการเงื่อนไขซึ่งรับเข้าไปในรากฐานจึงมีบทบาทกำหนดวิถีชีวิตแต่ละคนอย่างต่อเนื่องกัน วัฏจักรแห่งกรรมและบุญจึงถือระบบดังกล่าวเป็นพื้นฐาน อีกทั้งเป็นกรอบกำหนดตัวเอง ท่านจึงกล่าวว่า "บุญกรรมของแต่ละคนเป็นสิ่งที่ไม่มีใครอื่นจะช่วยแก้ไขให้แก้กันได้ และเมื่อมีโอกาสสัมผัสกับสิ่งซึ่งปรากฏกับคนอื่นหากสามารถรู้ได้ การป้องกันมิให้มีเหตุมีผลถึงคนก็ถือการแผ่เมตตาให้จากความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังเช่นคำสอนที่ว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งมุ่งมากกระทบย่อมแก้ที่ตนเองโดยแท้"

อนึ่ง แม้สัจธรรมจะระบุไว้ชัดเจนว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็มีให้มองได้สองด้าน" หากมองหาจุดกึ่งกลางซึ่งกำหนดให้แต่ละสิ่งมีสองด้าน เราคงไม่อาจพบอะไรเป็นตัวคนให้ยึดถือ หากมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเงื่อนไขที่เป็นเงื่อนไขแห่งกรรมซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจของบุคคลผู้มอง ซึ่งหากมองสู่ภาพรวมย่อมพบกับภาพความหลากหลาย แม้แนวความคิดบุคคลหนึ่งซึ่งถือว่าลึกซึ้งและเก่งกาจ ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของภาพรวมที่อยู่บนพื้นฐานความหลากหลายเท่านั้น จึงมีแบบฝึกหัดที่น่าเก็บไปคิดต่อไปอีกว่า "ความคิดจากรากฐานบุคคลหนึ่งมีความลึกซึ้ง หรือว่าของอีกคนหนึ่งยังคงเห็น เนื่องจากมีเงื่อนไขแห่งกรรมเข้าไปครอบงำทำให้คิดได้ไม่ถึง"

อย่างไรก็ตามหากมองสู่ภาพซึ่งรวมเอาทั้งสองด้าน เข้าไว้ด้วยกัน และมีการนำมาเปรียบเทียบอีกทั้งยึดติดอยู่เพียงในกรอบดังกล่าว ในด้านวิถีการปฏิบัติย่อมทำให้เกิดรูปแบบของการวนไปเวียนมาอย่างไม่รู้จบสิ้น ทำให้ชีวิตตัวเองไม่อาจพบกับสิ่งอันมีสาระใหม่ ๆ แต่กลับทำให้ทรุดและจมลงเรื่อย ๆ ซึ่งจริง ๆ แล้วน่าจะมุ่งสนใจค้นหาสัจธรรมอันเป็นสิ่งรองรับจุนเจือของคนและรักษาไว้ให้แก่นักชกอยู่เสมอ และมุ่งปฏิบัติบนพื้นฐานดังกล่าวอย่างดีที่สุด ไม่ว่าจะใครจะมองว่าเราเห็น เห็นหรือลึกซึ้ง

สิ่งที่กล่าวแล้วย่อมช่วยให้ทั้งสองด้าน เริ่มจากด้านซึ่งถือเป็นรากฐาน มีโอกาสเจริญลงสู่ระดับที่ลุ่มลึกยิ่งขึ้น อย่างเป็นธรรมชาติโดยที่ไม่ควรนำมาใส่ใจว่าใครเร็วหรือช้า หากควรมองว่าบนวิถีทางนี้ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันทั้งสิ้น จึงขอกล่าวย้ำว่า "การมุ่งมั่นจากรากฐานซึ่งมีสมาธิเท่านั้น ที่จะช่วยให้มองเห็นสิ่งดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น"

ณ จุดนี้เอง ใครขอโอกาสกล่าวย้ำว่า "บนวิถีทางที่มุ่งลงสู่ความลุ่มลึก ซึ่งมีเป้าหมายปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคน ย่อมไม่มีใครอื่นมาลวงล้าสีหรือปลุกปั่นได้ นอกจากตัวเองเท่านั้น" ดังนั้นความเพียรพยายามยับยั้งซึ่งใจตัวเองอย่างเด่นชัดในขณะที่มีกระแสล่อตาล่อใจจากอิทธิพลภายนอกเข้ามากระทบ ในอีกด้านหนึ่งย่อมมีเหตุมีผลชำระล้างเงื่อนไขแห่งกรรมเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว

ทำให้สรุปได้ในขั้นนี้ว่า สภาพของสังคมไทยซึ่งกำลังปรากฏเห็นเป็นความจริงอยู่ในขณะนี้ ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นและทำให้เป็นไปอย่างไรก็ตาม วิถีทางที่ช่วยให้แต่ละคนค้นพบช่องทางดำเนินชีวิตจากประเด็นปัญหาซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของบทความนี้ หากเห็นได้ชัดเจนว่าจะช่วยให้วิถีชีวิตตนเองสามารถดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า และพบความสุขได้ก็ตามเหตุและผล

จากบุคคลผู้ซึ่งชีวิตผ่านประสบการณ์มาแล้วท่ามกลางภาวะความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ นานพอสมควรเมื่อเทียบกับช่วงเวลาของชีวิต ท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบันอันทำให้หลายคนรู้สึกเดือดร้อน หากทวนกลับไปมองถึงความรู้สึกในอดีตใคร่ชอกกล่าววว่า **เหตุใดคนไทยต้องมาฆ่ากันเองครั้งแล้วครั้งเล่า จนถึงช่วงซึ่งเรียกกันว่า "พฤษภาทมิฬ แม็กครัน เชื้อปนปากมุล และหากมองแนวโน้มนอกทำให้รู้สึกไม่ได้ว่าน่าจะมีกรณีอันบนพื้นฐานความหลากหลายด้วยรูปแบบเกิดขึ้นอีก แม็กครันค่าทอกันในที่สาธารณะอันดีสมมติฐานว่าเป็นสถานที่อันทรงเกียรติ"**

หากแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นใครและมีจุดยืนอยู่ที่ไหน ยังคงปล่อยตัวปล่อยใจมุ่งต้องการแต่ความสะดวกสบายตามกระแสการเปลี่ยนแปลงซึ่งเน้นอยู่บนด้านรูปแบบของเทคโนโลยี ที่ไหลบ่าเข้ามาครอบงำภูมิปัญญาท้องถิ่นหนักยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้แต่ละคนต้องตกเป็นทาสลิกซึ่งยิ่งขึ้น ย่อมนำวิถีทางของสังคมไทยไปเสี่ยงต่อการฆ่ากันเองรุนแรงยิ่งขึ้นกว่าเก่า ซึ่งหากไม่มองอย่างยี่คิดคืออยู่กับรูปแบบเก่า ๆ ย่อมเห็นได้แล้วว่า ไม่เพียงด้วยรูปแบบซึ่งเรียกว่า "สงครามอาวุธ" แม็กครันใช้กระแสนาจาวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ"ซึ่งฝ่ายหนึ่งอยู่เหนือกว่า รวมถึงการ "พิชิตกันด้วยเงื่อนโซ่ทางสังคมและการเมือง" เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งตกอยู่ในสภาพที่ด้อยกว่า จำต้องตายทั้งเป็น ซึ่งขณะนั้นก็เห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้น

ในสภาพที่เป็นจริงของสังคมปัจจุบัน-แต่ละคนควรปฏิบัติอย่างไร

๗ โอกาสนี้ใคร่ขออนุญาตกล่าววว่า ไม่ว่าแต่ละคนจะเป็นใครและยืนอยู่มุมไหน หากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไปถึงจุดหนึ่งซึ่งทำให้ทวนกลับมามองสู่ตัวเอง และไม่ว่าใครจะถึงจุดเริ่มต้นดังกล่าวแล้วก่อนหรือหลังยอมช่วยให้เห็นได้ว่า แต่ละคนต่างก็มีโอกาสช่วยแก้ไขปัญหาก็แก่สังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน และคงไม่มองออกจากตนเองว่าตัวคนเดียวก็สามารถแก้ไขได้หรือแก้ไขไม่ได้ อีกทั้งคงไม่คิดเช่นก่อน ๆ ว่า "การจะช่วยแก้ไขปัญหามันเมืองได้ตัวเองต้องเข้าไปมีอำนาจและมีตำแหน่งเบ็ดเตล็ดเป็นโหน"

ผู้ใด เข้าถึงวิถีทางที่เห็นถึงสังขธรรมชีวิตย่อมหยั่งรู้ได้เองว่า ไม่ว่าแต่ละคนจะเป็นอะไร-เราก็คือคน และหากเข้าถึงความเป็นคนยอมช่วยกันรู้และเข้าใจคน อีกทั้งยอมรับความจริงอันเป็นธรรมชาติของแต่ละคน ซึ่งถือเป็นกฎแจกอกสำคัญที่สุดและเป็นจตุรรมของการอนุรักษ์และพัฒนาที่แท้จริง และถือเป็นพื้นฐานทั้งธัมมะและประชาธิปไตย ซึ่งควรมีรากฐานเป็นหนึ่งเดียวกัน และถือเป็นความหวังร่วมกันอย่างแท้จริง

การเริ่มต้นจากตนเองซึ่งถือเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวใกล้ใจแต่ละคนที่สุด และหากชีวิตสามารถชำระล้างกรรมในรากฐานให้เบาบางพอสมควรแล้วย่อมไม่มองข้ามจุดเริ่มต้นดังกล่าว ซึ่ง ๗ จุดนี้ควรถือว่าแต่ละคนมีอยู่แล้วโดยที่ไม่ต้องคืนรนไปแสวงหาจากไหน ๆ ถึงกับต้องใช้เงินและวัตถุ แม้ใช้กำลังแย่งชิงกัน เช่นที่ผ่านพ้นมาแล้วครั้งแล้วครั้งเล่า โดยที่แต่ละคนสามารถกระทำได้ทันที แต่ก่อนอื่นควรปูพื้นฐานตัวเองด้วยการแผ่เมตตาให้แก่ผู้อื่น โดยมองด้วยความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้งว่า ทุกคนคือเพื่อนมนุษย์ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับเรา ทำให้सानความเข้าใจต่อไปได้ว่า "ผู้ซึ่งชีวิตยังคงตกอยู่ในสภาพที่มุ่งแย่งชิงกันเพื่อหวังวัตถุและอำนาจ อีกทั้งใครที่เข้าไปได้แล้วก็มุ่งสูงยิ่งขึ้น และในที่สุดก็ต้องนำชีวิตตัวเองเข้าไปสังเวียให้แก่เงื่อนโซ่แห่งกรรมที่อยู่ในตัวเองไม่เร็วก็ช้า" กว่าจะรู้ว่ามันไม่ใช่ของจริงสำหรับตน หากมีคนอื่นมามอบให้หรือไม่ก็ไปฉกฉวยเอามาเอง ตัวเองก็ต้องตายไปเพราะมันอย่านำอนาจ ยิ่งชีวิตและร่างกายยังอยู่คงต้องรับทุกข้ออย่างหนัก

หากมีความจริงใจต่อสังคมจากใจจริงน่าจะถือว่า "การให้ที่รากฐานจิตใจน่าจะถือว่าคือสิ่งซึ่งถึงสังขธรรมแล้ว" ในด้านผู้ให้หากจบสิ้นชีวิตย่อมไปสู่สุคติโดยแท้ แต่หากยังไม่ถึง เพราะมีเงื่อนโซ่แห่งกรรมแฝงไว้ ภายก็ถูกกำหนดให้ทวนกลับมาอีกไม่ว่าในรูปแบบไหนสุดแต่สภาพสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับช่วงนั้น และเมื่อครบวัฏจักรชีวิตแล้ว

อาจต้องทวนกลับมาอีกจนกว่าจะหมดสิ้นไปในที่สุด "กรรมและบุญจึงเป็นสิ่งร่วมอยู่ในวัฏจักรเดียวกันและมีเหตุมีผลสัมพันธ์กันและกันเป็นสังขาร" เมื่อสังขารได้บุญย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมชาติ

หากทวนกลับไปพิจารณาเพียงแค่มุขประวัติศาสตร์ของชาติและสังคมที่ด้อยกว่า และมองสู่การเปลี่ยนแปลงเท่าที่เป็นมาแล้วถึงปัจจุบัน ขณะนี้เรากล่าวกันว่า "สมัยก่อนมีการทำสงครามกันด้วยอาวุธ แต่คนก็ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นสงครามเทคโนโลยีซึ่งแผ่มาในรูปแบบเทคโนโลยี เพื่อหวังเอาชนะกันทางเศรษฐกิจ และมีแนวโน้มเชื่อมโยงไปถึงการเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมซึ่งสัมพันธ์ถึงเชื้อชาติและภาษา หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า "กลืนชาติ" อย่างไม่อาจฝืนสังขารได้" ทุกสิ่งทุกอย่างจึงควรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างสอดคล้องกันกับเหตุและผลบนพื้นฐานความเข้าใจในสังขารร่วมกัน ซึ่งจำเป็นจะต้องถือความมีใจกว้างเป็นหลักสำคัญที่สุด

แต่มาถึงบัดนี้แม้กล่าวถึงการเสี่ยสละ เราก็ยังคงสะท้อนภาพที่ยอมรับการเสี่ยสละร่างกายและชีวิต อีกทั้งยังเน้นให้สิ่งของซึ่งเป็นด้านวัตถุ แทนที่จะปรับเปลี่ยนมาให้ความสำคัญแก่การเสี่ยสละทางใจ ซึ่งจริง ๆ แล้วคงไม่เพียงนำเงินและสิ่งของมาให้ใครต่อใครอันถือเป็นภาพปลายเหตุ หากหมายถึง "ความเพียรพยายามในการละเลิกเลสอันถือเป็นบ่อเกิดแห่งความอยากซึ่งมีเงื่อนไขปรากฏอยู่ในรากฐานจิตใจแต่ละคน ยิ่งเป็นผู้ที่ยืนอยู่ในด้านซึ่งมีโอกาสเหนือเพื่อนมนุษย์ไม่ว่าระดับไหน" ย่อมให้โอกาสแก่ธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่งอื่น ๆ ที่อยู่ใต้อำนาจไม่ว่าจะเป็นป่า พืชพรรณและสัตว์นานาชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ธรรมชาติซึ่งปรากฏอยู่ในรากฐานชีวิตเพื่อนมนุษย์ที่ยังเติบโตไม่ถึงคน มีการฟื้นคืนสู่สภาพซึ่งมีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์พร้อม ทั้งในด้านคุณธรรมและอาชีพ" ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะคลี่คลายไปสู่วิถีทางอันแจ่มใสยิ่งขึ้นร่วมกัน แม้ปัญหาจรรยาตึกซึกซึ่งใกล้ตัวใกล้ใจคนกรุงที่สุดในขณะนี้ รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ซึ่งกำลังรุมล้อมกรอบชีวิตไทยทั้งในกรุงและชนบทหยิ่งขึ้นในขณะนี้

เราจึงเห็นภาพได้ชัดเจนว่าคำขวัญซึ่งใช้กันมานานในอดีตว่า "ตัวตายดีกว่าชาติตาย" ซึ่งหมายถึงการเสี่ยสละร่างกาย มาถึงยุคนี้น่าจะได้รับปรับเปลี่ยนมาเป็นคำกล่าวที่ว่า "แม้ร่างกายจะต้องตายไปตามกฎแห่งกรรม ก็น่าจะรักษาอุคมการณ์ไว้ในรากฐานจิตใจให้เป็นอมตะ"

เมื่อวิถีชีวิตมุ่งสู่ภาวะหลุดพ้นจากบ่วงแห่งกรรมย่อมมองเห็นด้านดีของทุกสิ่งทุกอย่างได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

สำหรับวิถีชีวิตของบุคคลผู้มุ่งสู่สังขาร ย่อมมาถึงช่วงซึ่งมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นปัญหาโดยมุ่งสู่ด้านดีได้ไม่ยาก เนื่องจากทุกเรื่องซึ่งสะท้อนภาพออกมาปรากฏย่อมมีสองด้านเสมอ และบุคคลผู้เข้าถึงแล้วแม้สังขารที่ตนมีส่วนร่วมรับผิดชอบจะเป็นไปอย่างไรย่อมถือว่า ตัวเองได้ปฏิบัติในสิ่งที่ชอบที่ควรแล้ว และยังมีมองเห็นถึงอีกด้านหนึ่งซึ่งถือเป็นความจริงโดยแท้และเป็นที่สุดแล้วสำหรับชีวิตซึ่งมุ่งมั่น เรื่อยรู้

อนึ่ง เมื่อมาถึงจุดนี้ได้ย่อมไม่คิดว่า แม้ตัวเองตายไปตามกฎธรรมชาติ ก็ยังคงเป็นเจ้าของบ้านเมืองและยังลามไปถึงเป็นเจ้าของโลกด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าว เมื่อมาถึงช่วงนี้น่าจะเข้าถึงความจริงและมองเห็นว่า "มีการหอมเอาเงื่อนไขแห่งกรรมติดไปกับกระแสดิจไม่ว่าตัวเองจะต้องแปรสภาพและรูปแบบต่อไป เพื่อทวนกลับมาเป็นอะไรอีก ความวัฏจักรระหว่างด้านรูปแบบกับอีกด้านหนึ่งซึ่งเป็นนามธรรมโดยที่มีเงื่อนไขแผ่ไว้ เสมือนเป็นขั้วที่ปักคึดหลังซึ่งตนยังปลกไม่ออก" หากยังไม่พบกับวันข้างหน้าอันเป็นผลจากเงื่อนไขแห่งกรรมสะท้อนกลับมากระทบตัวเองและสังคมน้าหนักไว้จนถึงขั้นมากพอที่จะช่วยให้ปลกได้หมด

สรุปแล้ว กรรมน่าจะมีเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขที่ปรากฏอยู่ในวิถีการหมุนเวียนร่วมกันของกายกับจิตและสิ่งแวดล้อมโดยมีสังขารเป็นแกนกำหนด ไม่ว่าจะมุ่งทิศทางไปสู่ภาวะเพิ่มพูนหรือชำระล้าง หากจิตอยู่เหนืออิทธิพลของกายโดยที่ยังรู้เท่าทันถึงความจริงลึกซึ้งเพียงใด ย่อมเชื่อได้ว่ามีผลชำระล้างกรรมในตัวเอง

ได้มากเพียงนั้น โดยที่อีกด้านหนึ่งย่อมมีธรรมชาติที่เปิดโอกาสให้บังเกิดบุญซึ่งถือเป็นความสุขและสงบเย็นยิ่งขึ้น เนื่องจากคำร้องอยู่อย่างเข้าใจถึงความจริงของทุกสิ่งทุกอย่าง คนจึงปลดจากความทุกข์ ซึ่งสิ่งนี้เองมิใช่หรือหน้าจะถือเป็นความหมายของคำกล่าวที่ว่า "มนุษย์ทุกรูปทุกนามที่เกิดมา ต่างก็ปรารถนาความสุขด้วยกันทั้งสิ้น" และความหมายของความสุขดังกล่าว เป็นสิ่งปลดปล่อยจากการนำเอาสิ่งนั้นสิ่งโน้นมาอ้างอิงอย่างไม่มีวันจบสิ้น เนื่องจากสิ่งซึ่งนำมาอ้างอิงก็เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อหวังแสวงประโยชน์จากเพื่อนมนุษย์ ซึ่งย่อมทำให้เกิดทุกข์เพิ่มขึ้นทั้งสองฝ่ายตามวิถีทางที่เป็นสังขารอย่างไม้อาจหลีกเลี่ยงได้

ในแต่ละช่วงการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสังขมไม่ว่าในโอกาสใดหากแต่ละคนยังมีสติ ย่อมมิใช่เป็นสิ่งที่เคืองใจ และใช้เป็นที่หาหนทางขุดค้นหาความจริงของชีวิตตัวเองจากสิ่งซึ่งปรากฏเป็นสังขารอยู่ภายในรากฐานให้ถึงที่สุด แม้บางคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องลึกซึ้งเกินกว่าสติปัญญาของตน หากยังมีนิสัยคลั่งอยู่ในจิตวิญญาณของความเป็นคนเป็นธรรมชาติ ในช่วงชีวิตที่ยังมาไม่ถึงปัจจุบันแม้สิ่งซึ่งคิดได้ในขณะนี้ก็ยังคิดได้ไม่ถึงจึงเชื่อในสังขารว่า แม้วันนี้อาจยังคิดไม่ได้มองไม่เห็น วันหนึ่งข้างหน้าย่อมสามารถคิดและเข้าถึงความจริงให้เชื่อมั่นได้ จึงควรเห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างทุกคนย่อมมีโอกาสเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน แม้จะแตกต่างกันด้วยผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ และช่วงของกาลเวลา ย่อมถือเป็นสิ่งอยู่บนพื้นฐานภาวะหลากหลายเท่านั้น และเมื่อพบได้ชัดเจนเพียงใดย่อมหมายความว่า เจอนไขแห่งกรรมในรากฐานตัวเองได้รับการชำระล้างให้หมดสิ้นไปได้มากเพียงนั้น ความสุขที่แท้จริงย่อมบังเกิดแก่คนซึ่งขยับขึ้นในตนเองอย่างแน่นอนที่สุด

"สิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วทั้งหมด ถือเป็นภูมิคุ้มกันผลกระทบจากสิ่งซึ่งปรากฏเปลี่ยนแปลงอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์อันควรเชื่อถือไว้ว่าน่าจะประเสริฐสุดแล้วมิใช่หรือ".

1 ตุลาคม 2538

หมายเหตุ ปรับปรุงจากฉบับซึ่งเขียนไว้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2538